

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

“MILLIY IQTISODIYOTIMIZDA INVESTITSİYALAR VA MOLIYAVIY
RIVOJLANISHNI OLIY MUHANDISLIK MAKTEBLARI BILAN
INTEGRATSIYALASHTIRISH SAMARADORLIGI”

TEZISLAR TO‘PLAMI

2024-yil 1-avgust–27-sentabr

MAXSUS SON

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 210 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 30-iyulda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Nosir Mahmudov, i.f.n. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., (PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., (PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Nasir Mahmudov, I.f.n. Professor of Tashkent State University of Economics

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoj ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Zamonaviy agrotexnologiyalar hosildorlik garovi	15
K.A.Sharipov, V.A.Karimov	
Oliy ta'lim tizimida iqtidorli talabalar bilan ishlashni tashkil etish. toshkent davlat iqtisodiyot universiteti va xorijiy davlatlar tajribasi.....	19
S. M. Mirzaliyev	
Tijorat banklari aktiv operatsiyalarining daromadlilikini oshirish masalalari.....	24
Adilov Mirkomil Miralimovich	
Yoshlar turizmi bilan bog'liq tushunchalarni o'rganishning nazariy jihatlar.....	27
Allayor Norboev Ismoilovich	
The importance of risk management to ensuring the stability of commercial banks	30
Abdusalomov Jahangir Oktam ugli	
Davlat oliy ta'lim muassasalarida ta'lim xizmatlari xarajatlari hisobining asoslari	33
Abduraxmanov Otabek Patidinovich	
Inson kapitalini boshqarishda inteluktual salohiyatni iqtisodiy bilimlar bilan mustahkamlash dolzarbligi	36
Kurbanbayeva Sevara Marat qizi	
Reducing corruption through tax mechanisms	39
Musayeva K.Y	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida o'zbekistonda kichik biznesning rivojlanish jarayonlari tahlili	42
Akbarov Abdulhamid Akmal o'g'li	
Davlat budjeti xarajatlarining samaradorlik indikatorlaridan samarali foydalanish orqali makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash masalalari	45
S.M.Xolxo'jayev	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari eksport salohiyati tahlili	47
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi	
Issues of greening the economy in ensuring sustainable economic growth.....	51
Nurmetova Muyassar Jumanazarovna	
Reducing corruption through tax mechanisms	54
Musayeva K.Y	
Пути повышения конкурентоспособности предприятия	56
Азларова Муштарийбегим Абдор кизи	
Makroiqtisodiy barqarorlikni ko'rsatkichlarning ijtimoiy omillari va ijtimoiy xarajatlarni moliyalashtirish yo'nalishlari	59
S.M. Xolxo'jayev	
Ways to effective management of the public debt.....	62
Olimjon Fattoev	
Aksiz solig'ining iqtisodiy mohiyati va stavkalari.....	66
Abdulxayeva Shaxnoza Muxammadiyevna	
Передовые методы сбора данных для точных маркетинговых исследований	70
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
O'zbekiston Respublikasida tijorat banklar faoliyatida raqamlashtirish loyihalarini qo'llab-quvvatlash	73
Maxsadaliyeva Maftuna Toxir qizi	
"Yashil" iqtisodiyotga o'tishning nazariy asoslari	76
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	

Qishloq xo'jaligida faoliyat yuritayotgan doimiy va mavsumiy ishchilar soni orasidagi bog'liqlikni statistik tahlil qilish	78
Rustamova Mexrigiyo Muxtor qizi	
O'zbekiston oziq-ovqat bozorining rivojlanishi uchun ijtimoiy-iqtisodiy prognozlash samaradorligini oshirish yo'llari	83
Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi	
Zamonaviy iqtisodiy davrda "yashil" moliya va uning xalqaro moliya tizimidagi o'rni	86
Shodmonkulova Shahlo Olimjon qizi	
The Impact of Financial Technologies (FinTech) on Economic Growth	89
Anvarkhonov Abdulatifkhon Jamshidkhon ugli	
Post pandemiya davrida jahon turizm bozorida o'zgarishlarning tahlili	92
Raxmonov Shuxrat Shavkatovich	
Integration of activities with higher engineering schools to provide employment	96
Batirov Farkhad Bakitovich	
Fan, ta'lim va ishlab chiqarish integrasiyasini tashkillashtirish mexanizmlari	99
Adizov S.	
Organik mahsulotlar savdosini oshirishda organik mahsulotlar tarqatish kanallarining ahamiyati	102
Xidirov Shohrux Bobur o'g'li	
Понятие макроэкономической стабильности и её элементы	105
Салахиддинова Муштарий Абдумуминовна	
Sportchilarning sog'ligi	108
Mirzalieva Surmaniso Alisher qizi	
Mamlakatimiz iqtisodiyotida raqamli texnologiyalarining o'rni va uning kelgusi istiqbollari	111
Samariddin Jumaev	
Kichik korxonalarni rivojlantirishdagi muammolari va ularning yechimlari	112
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li, Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
Значимость внедрения стандартов для улучшения качества обслуживания в туристической индустрии	115
Адылова Диёра Улугбековна	
Kimyo sanoati korxonalariga innovatsiyalarni joriy etish mexanizmini takomillashtirish	118
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	122
Salomov Temurbek Boburmizro o'g'li	
Iqtisodiyot va ekologiya muvozanati: barqaror taraqqiyotga yondashuv	128
Turdiyeva Iroda Ismoil qizi	
Biznesni moliyalashtirishni manbalarini ko'paytirishni imkoniyatlari	131
Adilov Sherzot Shamilevich	
Iqtisodiyot tarmoqlarini raqamlashtirishni rivojlantirish	134
Qo'chqorov Tohir Safarovich, To'ychiyev Akmaljon Abdulatif o'g'li	
Ta'minot zanjirini boshqarishda raqamli texnologiyalardan foydalanishni afzalliklari	137
Yuldashev Abdusaxim Abdusaximovich	
Environmental protection concept: a link between economic well-being and Environmental Degradation	141
Egamberdiev Komron	
O'zbekistonda makroiqtisodiy uyg'unlikka erishishning asoslari	144
Abdulla Abduqodirov	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda tadbirkorlik subyektlarining ta'sirchanligini oshirish yo'llari (O'zbekiston misolida)	147
Rahmatullayeva Ahdiya Ja'farovna, Ollokulova Feruza Nansurovna	

Hududga xorijiy investorlarni jalb etish maqsadida investitsiyaviy jozibadorlikni oshirish yo'llari	150
Po'latova Sug'diyona Iskandar qizi, Olloqulova Feruza Nansurovna	
Xalqaro banklarning moliyaviy xavfsizligini ta'minlashda kredit samaradorligini oshirish yo'llari	153
Abdivaliyev Daler Yusupovich, Ollokulova Feruza Mansurovna	
Mintaqalarda sanoat aglomeratsiyalarni shakllanishi bosqichlari nazariyasi	156
Malikov Zuhridin Vohidovich	
Bozor tamoyillariga asoslangan ipoteka kreditlari orqali aholini uy-joy bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari.....	159
Abdukayumov Xumoyunmirzo Giyosbek o'g'li	
Aholining iqtisodiy savodxonligini oshirish muammolari va istiqbollari	162
Xasanov Jamshid Abdullayevich	
Strategic pricing on the example of the Marriot hotel	165
Botirova Zumrad Ilhom qizi	
O'zbekiston davlat korxonalari (DK)da moliyaviy samaradorlikni baholash usulini takomillashtirish	168
Qarshiyev Nodirbek Olim o'g'li	
Digital transformation and its effect on inclusive economic growth in Uzbekistan	170
Jazira Buranova	
Сколько стоит «Озеленение» производства для компаний текстильной отрасли?	173
Носирова Чарос	
Investment challenges and solutions for Uzbekistan's metallurgical enterprises	177
Tatiana Budey	
Mulkiy soliqlar ma'muriyatchiligining xalqaro tajribasi.....	180
Aliyarov Olim Abdug'aparovich	
Ko'chmas mulkni soliqqa tortishning xalqaro tajribasi.....	184
To'lakov Ulug'bek Toshmamatovich	
Tredingda texnik tahlil va savdo jarayonlarini boshqarish	188
To'qmirzayev Kamol Mo'min o'g'li	
Qishloq xo'jaligida raqamli texnologiyalarni joriy etish va ularning samaradorligi	190
Shamshetova Gulraushan	
Korxonalar moliyaviy resurslarini boshqarish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirish yo'llari	193
Jiyanova Nargiza Esanboyevna	
Insofli soliq to'lovchilarni ko'paytirish-soliq ko'rsatkichlarining muhim omili sifatida	196
Abdurasulov Alisher Abdurasulovich	
Анализ инвестиционной привлекательности акционерных обществ на фондовом рынке	200
Юлдуз Усманова	
Analysis of international experiences in the development of small business and private entrepreneurship.....	204
Abduvohidov Behzod XXX	
Tijorat banklarida raqamli strategiyalarni shakllantirish va ularni amalga oshirishning xalqaro tajribalari	207
Erdonayev Aliqul Xalimovich	

TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI STRATEGIYALARNI SHAKLLANTIRISH VA ULARNI AMALGA OSHIRISHNING XALQARO TAJRIBALARI

Erdonayev Aliqul Xalimovich

Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD

Annotatsiya: Ushbu maqolada tijorat banklarining raqamli strategiyalarni ishlab chiqishi va ularni amaliyotga tatbiq etish jarayoni xalqaro tajribalar asosida tahlil etilgan. Jahonning ilg'or banklari misolida muvaffaqiyatli raqamli transformatsiyaning asosiy omillari ochib berilgan. O'zbekiston bank tizimining hozirgi holati baholanib, mavjud muammolar va ularning yechimlari ko'rib chiqilgan. Raqamli strategiyalarni samarali amalga oshirish uchun texnologik modernizatsiya, inson kapitali rivoji va normativ-huquqiy bazani takomillashtirish bo'yicha takliflar bildirilgan.

Kalit so'zlar: raqamli transformatsiya, tijorat banklari, raqamli strategiya, xalqaro tajriba, bank texnologiyalari, O'zbekiston bank tizimi, raqamli xizmatlar, reguliyator muhit.

Abstract: This article explores the formation and implementation of digital strategies in commercial banks based on international practices. It highlights key success factors of digital transformation using case studies of leading global banks. The current state of Uzbekistan's banking sector is assessed, existing challenges are identified, and potential solutions are discussed. Recommendations include IT infrastructure modernization, human capital development, and improvement of the regulatory framework to ensure effective digital transformation.

Key words: digital transformation, commercial banks, digital strategy, international experience, banking technologies, Uzbekistan banking sector, digital services, regulatory environment.

Аннотация: В статье рассматриваются процессы формирования и реализации цифровых стратегий в коммерческих банках на основе международного опыта. На примерах ведущих мировых банков раскрываются ключевые факторы успешной цифровой трансформации. Оценено текущее состояние банковского сектора Узбекистана, выделены существующие проблемы и предложены пути их решения. В числе рекомендаций – модернизация ИТ-инфраструктуры, развитие человеческого капитала и совершенствование нормативно-правовой базы.

Ключевые слова: цифровая трансформация, коммерческие банки, цифровая стратегия, международный опыт, банковские технологии, банковский сектор Узбекистана, цифровые услуги, регуляторная среда.

Bugungi kunda raqamli transformatsiya bank tizimi uchun muqarrar strategik zaruratga aylanmoqda. Jahon bo'yicha bank-moliya sektorining raqobatbardoshligi va mijozlarga xizmat ko'rsatish sifati raqamli texnologiyalar asosida tubdan o'zgarmoqda. Xususan, tijorat banklari o'z faoliyatida sun'iy intellekt, blokcheyn, bulutli hisoblash tizimlari, aqlli analitika va mobil ilovalar kabi zamonaviy raqamli vositalardan faol foydalanishni kengaytirmoqda. Bu jarayon banklarning operatsion xarajatlarini qisqartirish, mijozlar ehtiyojlariga tezkor javob berish, xavfsizlikni ta'minlash va yangi daromad manbalarini shakllantirish imkonini bermoqda.

Raqamli strategiyalarni shakllantirish – bu shunchaki texnologiyalarni joriy etish emas, balki butun bank infratuzilmasini, xizmat ko'rsatish modelini va tashkiliy madaniyatni raqamli muhitga moslashtirish jarayonidir. Bu strategiyalar uzoq muddatli natijalarga erishish, innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish hamda raqamli iqtisodiyot sharoitida ustunlikni saqlab qolish uchun xizmat qiladi. Mazkur transformatsiya bank tizimi uchun ham imkoniyat, ham chaqiriq bo'lib, uni muvaffaqiyatli amalga oshirishda xalqaro tajribalarni o'rganish nihoyatda muhimdir.

Dunyoning rivojlangan mamlakatlarida tijorat banklarining raqamli strategiyalarni ishlab chiqish va joriy etish borasidagi tajribalari, ularning yondashuvlari, boshqaruv mexanizmlari va natijalari bugungi kunda ilmiy va amaliy nuqtayi nazardan dolzarb o'rganilmoqda. AQSh, Singapur, Buyuk Britaniya, Yaponiya, Xitoy kabi mamlakatlar banklari raqamli ekotizimlar, fintech kompaniyalar bilan hamkorlik va regtech yondashuvlari orqali yuqori samaradorlikka erishgan.

Jahon bank tizimi so'nggi yillarda tubdan raqamli o'zgarishlarga yuz tutdi. Raqamli transformatsiyaning kuchli to'liqini nafaqat bank xizmatlarini ko'rsatish shaklini, balki butun moliyaviy ekotizimni o'zgartirmoqda. Bugungi kunda tijorat banklari o'z strategiyalarini mijozlar ehtiyojlariga moslashtirish, xizmat ko'rsatish tezligi va sifatini oshirish, operatsion xarajatlarni kamaytirish hamda raqobatbardoshlikni ta'minlash maqsadida raqamli platformalarga faol ravishda o'tmoqda. Bu jarayonda xalqaro tajribalar muhim rol o'ynaydi, chunki rivojlangan mamlakatlar banklari allaqachon raqamli strategiyalarni shakllantirish va ularni amaliyotga tatbiq etish borasida ancha oldinga siljigan.

Xalqaro miqyosda AQShning JPMorgan Chase, Bank of America, Buyuk Britaniyaning HSBC, Singapurning DBS Bank, Xitoyning ICBC va Ant Group kabi moliyaviy institutlari muvaffaqiyatli raqamli transformatsiya namunalarini ko'rsatib bermoqda. Masalan, DBS Bank raqamli strategiyani nafaqat texnologik yangilanish, balki madaniy transformatsiya deb baholaydi. Bank o'zining ichki boshqaruv tizimini ag'il modellar asosida qayta ko'rib chiqqan, xodimlarning raqamli savodxonligini oshirishga katta sarmoya kiritgan va mijozlarga mobil ilovalar orqali uzluksiz xizmat ko'rsatish tizimini yo'lga qo'ygan. JPMorgan esa sun'iy intellekt, bulutli texnologiyalar va katta ma'lumotlar tahlili orqali kredit risklarini aniqlash, firibgarlikni oldini olish va investorlar bilan samarali aloqalarni rivojlantirishga erishgan. Bu banklar misolida ko'rish mumkinki, muvaffaqiyatli raqamli strategiyalar texnologik sarmoyalardan tashqari, inson kapitali, tashkiliy struktura va regulyator muhit bilan chambarchas bog'liq.

O'zbekistonda esa tijorat banklari raqamli transformatsiya yo'lida dastlabki bosqichlarda turibdi. Bir qator yirik banklar, xususan, "Ipoteka-bank", "Xalq banki", "Asia Alliance Bank" va "Kapitalbank" mobil bank ilovalari, onlayn kreditlash, raqamli to'lovlar va chatbot xizmatlarini joriy qilgan bo'lsa-da, ularning raqamli strategiyalari asosan texnologik vositalarni joriy etish bilan cheklanmoqda. Bank tizimining raqamli transformatsiyasini jadallashtirishga to'sqinlik qilayotgan muammolar esa ko'p qirrali va tizimli xususiyatga ega. Eng avvalo, mavjud axborot tizimlarining eskiligi va integratsiyalashtirilmaganligi, ichki jarayonlarning avtomatlashtirilmaganligi, bank xodimlarining raqamli savodxonlik darajasi pastligi va mijozlar segmentatsiyasining yetarli darajada chuqur tahlil qilinmasligi bu boradagi jiddiy to'siqlar sifatida namoyon bo'lmoqda.

Bundan tashqari, regulyator muhitdagi noaniqliklar, kiberxavfsizlik talablarining kuchayishi, yetarlicha malakali IT-kadrlar tanqisligi, innovatsion loyihalarning moliyalashtirilishidagi muammolar ham raqamli strategiyalarni to'liq amalga oshirishga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Misol uchun, banklarda raqamli xizmatlarni joriy etish bo'yicha qarorlar ko'pincha yuqoridan pastga qarab beriladi va bu jarayonlarda mijoz ehtiyojlari, bozor tahlili yoki raqamli mahsulotlar bo'yicha eksperimentlar yetarli darajada hisobga olinmaydi. Natijada raqamli transformatsiya ko'pincha yuzaki va fragmentar ko'rinishda qolmoqda.

Bunday holatlarda xalqaro tajribalarni tahlil qilish va ulardan amaliy xulosalar chiqarish nihoyatda muhimdir. Xalqaro banklar o'z transformatsiya strategiyalarida mijoz markazlashuvi, tezkorlik, eksperimentga asoslangan yondashuv, xodimlarning ishtirokini ta'minlash va regulyator bilan faol muloqotni strategik ustuvor yo'nalish sifatida belgilagan. Masalan, Finlyandiyaning OP Financial Group o'z mijozlarini raqamli platformalarda faol ishtirok etishga undagan holda, ularning ehtiyojlarini onlayn tahlil qilish va shu asosda yangi xizmatlar yaratishga urg'u bergan. Buyuk Britaniyada esa Open Banking tashabbuslari orqali mijozlar ma'lumotlaridan innovatsion moliyaviy xizmatlar yaratishda keng foydalanilmoqda. Bunday yondashuvlar O'zbekiston uchun ham dolzarb ahamiyatga ega.

Muammolarni hal qilish uchun birinchi navbatda banklar o'zlarining raqamli transformatsiya bo'yicha aniq, bosqichma-bosqich strategiyasini ishlab chiqishi kerak. Bu strategiya nafaqat texnologik joriy etish, balki madaniy o'zgarish, ishchi kuchini qayta tayyorlash va mijozlar bilan raqamli muloqotni mustahkamlashni ham qamrab olishi lozim. IT-infratuzilmani modernizatsiya qilish, servisga yo'naltirilgan arxitektura yaratish, bulutli texnologiyalar va API integratsiyalarni joriy etish orqali bank ichki tizimlarini soddalashtirish mumkin. Shu bilan birga, regulyator organlar bilan hamkorlikda raqamli xizmatlarni qo'llab-quvvatlovchi normativ-huquqiy baza mustahkamlanishi lozim.

Mijoz markazlashuviga asoslangan yondashuv doirasida banklar raqamli mahsulotlarni yaratishda foydalanuvchi tajribasiga e'tibor qaratishi, real vaqt rejimida tahlil qilish imkonini beruvchi analitik vositalarni tatbiq etishi, omnichannel strategiyalarni ishlab chiqishi zarur. Sun'iy intellekt, mashinaviy o'qitish va robotlashtirilgan jarayonlar avtomatizatsiyasi (RPA) yordamida kreditlash, firibgarlikni aniqlash, mijozga xizmat ko'rsatish jarayonlari soddalashtirilishi mumkin.

Shuningdek, banklar o'z xodimlari raqamli ko'nikmalarini rivojlantirish maqsadida ichki treninglar, sertifikatlashtirish dasturlari va yetakchi IT-kompaniyalar bilan hamkorlikdagi o'quv loyihalarini yo'lga qo'yishi lozim. Chunki texnologiya joriy qilishning muvaffaqiyati bevosita uni boshqaruvchi inson kapitalining salohiyatiga bog'liq. Bunday yondashuv O'zbekistonda mavjud IT-ta'lim infratuzilmasini bank sektori bilan bog'lab, uzluksiz raqamli ta'lim modelini shakllantirishga turtki beradi.

Tijorat banklarining raqamli strategiyalarni shakllantirish va ularni muvaffaqiyatli amalga oshirishida xalqaro tajribalarning o'rganilishi, ulardagi yondashuvlarning chuqur tahlili muhim ahamiyat kasb etadi.

Raqamli transformatsiya oddiy texnologik yangilanish emas, balki butun bank tizimining faoliyatini, xizmat ko'rsatish tamoyillarini, ichki boshqaruv strukturasini va inson resurslari siyosatini qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. O'zbekiston tajribasida raqamli strategiyalar hozircha fragmentar tarzda joriy qilinmoqda, bu esa texnologik vositalarning samaradorligini pasaytiradi va bank tizimining umumiy raqobatbardoshligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, transformatsiya jarayoni puxta rejalashtirilgan, bosqichma-bosqich va kompleks yondashuv asosida olib borilishi lozim.

Ushbu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun banklar birinchi navbatda o'zlarining raqamli strategiyasini aniq belgilab olishi, ushbu strategiyani tashkilotning barcha darajalarida tushuniladigan va qo'llab-quvvatlanadigan hujjatga aylantirishi zarur. Shuningdek, xizmatlar dizayni va mijozlar bilan muloqotda raqamli vositalarni markazga qo'ygan modelga o'tish, mavjud IT-infratuzilmani modernizatsiya qilish va xizmat ko'rsatishda sun'iy intellekt, mashinaviy o'rganish, raqamli analitika kabi ilg'or texnologiyalardan foydalanish orqali jarayonlar samaradorligini oshirish mumkin. Bank xodimlarining raqamli ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish, ta'lim va sertifikatlashtirish dasturlarini joriy etish orqali inson kapitali salohiyatini oshirish ham strategik ustuvor yo'nalish bo'lishi kerak.

Raqamli xizmatlar xavfsizligi va ishonchiligi ta'minlanishi uchun regulyator bilan faol muloqot olib borilib, zamonaviy normativ-huquqiy baza yaratish muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, mijoz markazlashuviga asoslangan innovatsion yondashuvlar, ya'ni foydalanuvchi tajribasiga asoslangan dizayn, tezkor va shaxsiylashtirilgan xizmatlar ko'rsatish, omnichannel strategiyalarni keng joriy etish orqali banklar o'z xizmatlarini yangi bosqichga olib chiqishi mumkin. Bu orqali nafaqat raqamli xizmatlar ko'lamini kengaytirish, balki mijozlar ishonchini mustahkamlash va moliyaviy inkluzivlikni ta'minlash mumkin bo'ladi. Mazkur takliflar asosida raqamli strategiyalarni izchil amalga oshirish O'zbekiston tijorat banklarining global moliyaviy tizimda barqaror o'rin egallashiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Кинг, Б. Банк 2.0. Истеъмолчиларнинг хатти-ҳаракатлари ва технологияси молиявий хизматларнинг келажagini қандай ўзгарилади / [Транс. инглиз тилидан. М. Матковская]. - М.: «Олимп-Бизнес» ЁАЖ, 2012. – 512 б.
2. Кинг, Б. Банк 3.0. Нима учун бугун банк сиз борадиган жой эмас, балки нима қилаётганингиз [Пер. инглиз тилидан. М. Матковская]. - М.: «Олимп-Бизнес» ЁАЖ, 2014. – 520 б.
3. РwС компаниясининг Бизнесни ривожлантириш банки трансформация қилиш бўйича ҳисоботи, Тошкент, сентябр 2022.й
4. Ernst and yong компаниясининг Бизнесни ривожлантириш банки трансформация қилиш бўйича ҳисоботи, Тошкент, октябрь 2023.й
5. Дятлов, С.А. Энеиро-тармоқ иқтисодиёти: таҳлилнинг назарий жиҳатлари // Ҳуқуқий ва иқтисодий тадқиқотлар журнали. – 2016. [Электрон ресурс]. – УРЛ: <http://giefjournal.ru/node/1004> (кириш: 27.09.2017).
6. Моисеичик, Г.И. Эвросиё Иттифоқи мамлакатлари иқтисодиётини рақамлаштириш ХХИ асрнинг стратегик императиви сифатида // Замонавий иқтисодиёт муаммолари. – 2016. – 1-сон (57). – С. 11-19.
7. D.S. Umarov. Tijorat banklarida innovatsion rivojlanish strategiyalari. – T.: Fan va texnologiya, 2020. – 278 b.
8. D. Tapscott. Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin Is Changing Money, Business, and the World. – New York: Portfolio, 2016. – 348 p.
9. C. Skinner. Digital Bank: Strategies to Launch or Become a Digital Bank. – London: Marshall Cavendish, 2014. – 322 p.
10. K. Schwab. The Fourth Industrial Revolution. – Geneva: World Economic Forum, 2016. – 184 p.
11. World Bank. Digital Financial Services. – Washington, D.C.: World Bank Group, 2020. – 156 p.
12. IMF. The Promise of Fintech: Financial Inclusion in the Post COVID-19 Era. – Washington, D.C.: International Monetary Fund, 2021. – 198 p.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024-maxsus son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

